

ПОДАТКОВИЙ ЧИННИК ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ: ОЧІКУВАНІ ЗМІНИ ВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПОДАТКУ НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ

І.А. Шовкун, канд. екон. наук, с.н.с.

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м. Київ

Податкова система належить до основних чинників, що визначають інвестиційний клімат будь-якої країни. Доцільність ведення бізнесу та інвестування в економіку певної країни значною мірою залежить від того, які податки та обов'язкові платежі мають бути сплачені, яким адміністративним тягарем обтяжена сплата податків та подання податкової звітності. Інвестиційні рішення в сучасному світі, що має глобалізовану економіку та вільний рух капіталів, приймаються на основі міжнародних досліджень бізнесового клімату, у тому числі податкових умов економічної та інвестиційної діяльності.

Податкове навантаження та податкове регулювання визнаються чи не найбільш проблематичним фактором ведення бізнесу в Україні, про що свідчать дані останнього огляду глобальної конкурентоспроможності світового економічного форуму [1]. За ступенем складності цей фактор поступається хіба що інфляції, корупції та політичній нестабільності. Його вага у ранговому ряду чинників гальмування бізнесової діяльності в Україні оцінюється у 19,1 % від 100, зокрема, податкове навантаження оцінено у 9,7 %, а податкове регулювання – у 9,4 %.

У глобальному рейтингу Doing Business 2017/2018 Україні присвоєно 43 місце (серед 190 країн) за ступенем сприятливості оподаткування (paying taxes) для бізнесу. Важливо зауважити на тому, що за методологією складання рейтингу показники визначаються не в середньому по економіці, а у розрахунку на компанію, яка працює у стандартних умовах. Комплексний показник (paying taxes) відображає кількість сплачуваних податків і відрахувань, частоту їх сплати, частоту подання звітності тощо. Порівняно з іншими країнами рейтинг України є доволі високим і має тенденцію до покращення завдяки проведенню заходів з реформування податкової системи [2]. Найближчий конкурент нашої країни у європейському регіоні – це Молдова, рейтинг якої – 32. Загальна оцінка сприятливості оподаткування України становить 80,77 пунктів, тобто відстань від передового рубежу відносно невелика – всього 19,23 пункти зі 100.

Аналіз рейтингових оцінок свідчить про те, що податкові умови для функціонування бізнесу в Україні досить пристойні порівняно з багатьма країнами за показниками кількості податкових платежів і податковим навантаженням. За рештою показників (витрата часу на підготовку і подання звітності, сплату основних видів податків; індекс процедур після подання звітності та сплати податків) умови потребують покращення в частині удосконалення адміністрування податків та спрощення податкового законодавства.

Одним з шляхів вирішення таких завдань може стати трансформація податку на прибуток підприємств у податок на виведений капітал. Проект закону України про податок на виведений капітал було розроблено на основі позитивного досвіду Естонії, оскільки в цій країні відповідний закон було запроваджено ще у 2000 р. Філософія законопроекту про податок на виведений капітал, за задумом розробників, полягає в тому, щоб оподатковувати тільки ті кошти, які власник вилучає з бізнесу (розподілених дивідендів та прирівняних до них платежів). Якщо власник не вилучає кошти, то вкладає у розвиток бізнесу або залишає кошти на банківському рахунку, тим самим наповнює ліквідність банків, що опосередковано також сприяє розвитку бізнесу в країні. Коли ж власник вилучає кошти з компанії у вигляді дивідендів, тоді має сплачувати податок. Отже, передумовою виникнення податкового зобов'язання слугує рішення власника про те, як використати зароблені кошти. Крім того, приводом до оподаткування слугують інші операції, що прирівнюються до виведення капіталу з компанії, а саме, операції з неплатниками податку щодо виплати пасивних доходів (роялті, відсотків); фінансової допомоги і безкоштовного надання майна; інвестиції за кордон; перерахування коштів з рахунку в українському банку на рахунок за кордоном; коригування за трансфертним ціноутворенням тощо. За відсутності оподатковуваних операцій податок не сплачується і податкова декларація не подається.

Позитивними рисами механізму дії податку на виведений капітал з точки зору очікуваного впливу на інвестиційний клімат є такі:

– створення стимулу для реінвестування прибутку у розвиток бізнесу. Це скоротить масштаби виведення коштів в офшорні юрисдикції без сплати податків;

– очевидне зменшення податкового тиску на бізнес. Як би не критикували податок на прибуток підприємств за його низьку фіскальну ефективність (податкові надходження за податком на прибуток підприємств не перевищували 4 % ВВП упродовж останніх років) [3], надходження з податку на виведений капітал можуть бути ще меншими. Очікується, що в перші кілька років дії цього податку бюджет зазнає великих втрат. Представники ДФС говорять про можливу втрату близько 80 млрд гривень, а очільник Мінфіну – про 35-40 мільярдів або до 4 % доходів бюджету [4, 5]. Щоб компенсувати ці втрати потрібно буде урізати бюджетні витрати, підвищувати інші податки (наприклад, акцизи), скасовувати податкові пільги, збільшувати держмита і штрафи. Заплатити за податкову реформу доведеться споживачам. Усі втрати, на думку прибічників законопроекту, будуть відшкодовані сторицею завдяки новим інвестиціям і поживленню ділової активності. До того ж, за даними статистики національних рахунків, масштаби руху коштів на обслуговування і виплату боргів, виплату доходів від власності в Україні сягали 21-27% ВВП у 2014-2016 рр. Зазначені доходи від власності виплачуються резидентами резидентам та іншим країнам світу і включають виплати процентів власникам фінансових активів (за кредитами, цінними паперами тощо), дивідендів акціонерам, рентні платежі за використання землі та надр. Значна частина цих коштів формуватиме податкову базу податку на виведений капітал, а тому втрати не будуть надмірними;

– відмова від податку на репатріацію. Це сприятиме притоку і поверненню коштів в національну економіку, проте спричинить втрату доходів бюджету за відповідним податком;

– відсутність поняття амортизації в податковій базі. Це полегшить відшкодування інвестиційних витрат бізнесу, сприятиме активізації інвестування економіки загалом і виробничим інвестиціям, зокрема. Проте існує ризик використання коштів, вивільнених від сплати податку, не на інвестиції у розвиток власного бізнесу, а, наприклад, на придбання цінних паперів і розміщення їх на депозитах, про що відомо з досвіду Естонії. Тож стимулом до використання таких коштів на цілі інвестицій у модернізацію економіки має бути системне поліпшення інвестиційного клімату;

– виведення економіки з «тіні» завдяки встановленню обґрунтованих ставок податку та спрощенню адміністрування податку. За оцінками експертів, запровадження цього податку ознаменує фіскальну революцію. Це не тільки стане стимулом для реінвестування прибутків підприємств, а ще й допоможе залучати зовнішнє фінансування. Практики кажуть – як не треба хитрувати з фінансовим результатом, то можна не брехати у звітності, відмовитися від подвійної бухгалтерії. Інвестору, банку, кредитору, акціонеру, партнеру можна буде, не боячись, надати реальні фінансові показники компанії. Бізнес на збитках залишиться в минулому. Економія витрат на ведення податкової звітності для великих компаній буде порівнянна з сумами сплачуваного податку;

– зростання капіталізації компаній та вартості їхніх акцій. Запровадження податку на виведений капітал може здійснити справжню революцію на фондовому ринку України, який впав під тиском тіньових бухгалтерій та штучної збитковості національних підприємств.

Таким чином, перехід до оподаткування розподіленого прибутку дозволить оздоровити інвестиційний клімат. Разом з тим, реформа одного податку не здатна кардинально змінити поведінку інвесторів. Індустріальні інвестори з довгостроковими інвестиціями, технологіями і робочими місцями досі цураються нашої країни. Зупинити відтік коштів і залучити реальні інвестиції вдасться після того, як держава гарантуватиме ефективний захист прав власності, створить умови для вільного руху капіталу, забезпечить стабільність банківської системи, впорається з інфляцією і курсовими стрибками. Невирішеність саме цих питань, а не рівень податкових ставок, гальмує прихід інвесторів, адже естонській економіці вдалося закріпити за собою статус однієї з найуспішніших малих економік Європи тільки після проведення банківської, судової, фінансової та інших реформ.

Перелік посилань:

1. *Ukraine. The Global Competitiveness Index 2017-2018 edition. Source: World Economic Forum, Executive Opinion Survey 2017.* URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/countryeconomy-profiles/#economy=UKR>

2. *Doing Business Measuring Business Regulations. Благоприятность условий ведения бизнеса Украина.* URL: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine#paying-taxes>

3. *Трансформація податку на прибуток підприємств у податок на виведений капітал. – Європейський інформаційно-дослідницький центр. – 2016.* URL: <http://radaprogram.org/infocenter/transformatciya-podatku-na-prybutok-pidpryemstviu-podatok-na-vyvedenyu-kapital>

4. *Я бы осторожно подходил к внедрению налога на выведенный капитал, убытки могут превысить 80 млрд грн. – Бамбизов. – Цензор.НЕТ.* URL: <https://censor.net.ua/n3045994>

5. *Налог на выведенный капитал внедрят, несмотря на потери бюджета – Данилюк. – Среда, 6 сентября 2017.* URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2017/09/6/628745/>